

Muistio seminaarista Työssäkäyvät köyhät 24.10.2017

1(12)

Työssäkäyvät köyhät

Aika: Tiistai 24.10.2017 klo 12.30 – 15.30

Paikka: Pikkuparlamentin Kansalaisinfo, Arkadiankatu 3, Helsinki

Järjestäjät: Eduskunnan köyhyysryhmä, EAPN-Fin – Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Kuka kuuntelee köyhää? -verkosto.

Luennoitsijoiden esitykset löytyvät tämän linkin takaa: <http://www.eapn.fi/seminaari-tyossakayvat-koyhat/>

Tilaisuuden puheenjohtaja Jouni Kylmälä (EAPN-Fin) alusti tilaisuuden kertomalla, että seminaari on osa valmistautumista kolmen viikon päästä (9.-10.11.) Brysselissä järjestettävään eurooppalaiseen köyhyystilaisuuteen (köyhyyttä kokeneet, People experiencing Poverty, PeP), jonka teema on sama kuin päivän seminaarilla eli työssäkäyvät köyhät. Suomesta tapahtumaan osallistuu neljän hengen delegaatio, joka on valmistautunut EAPN-Fin:in kansalaistoimintaryhmän puitteissa. Hän kertoi, että seminaarissa tullaan kuulemaan **neljä eri ääntä: tutkijan ääni, hallinnon ääni, köyhyyden kokeneiden ääni ja kansanedustajien ääni.**

Avaussanat

Tilaisuuden avauspuheenvuoron käytti Vihreän eduskuntaryhmän kansanedustaja, eduskunnan köyhyysryhmän puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto. Hän totesi työssä käyvien, mutta köyhyysrajan alapuolella olevien henkilöiden määrän lisääntyneen. Hän mainitsi ilmiön taustatekijöistä esimerkkinä pätkä- ja vuokratöiden yleistymisen. Alanko-Kahiluoto kertoi, että seminaarissa keskustellaan ilmiöstä ja pyritään löytämään vastauksia siihen liittyviin ongelmiin.

Alanko-Kahiluodon mukaan on tärkeää määritellä kenestä tässä ilmiössä puhutaan ja mistä ilmiössä on kyse. Matalapalkkaisen silpputyön yleistyessä ja asumiskustannusten noustessa erityisesti yksinasujat ja yksinhuoltajat ovat suuressa köyhyysriskissä, vaikka he kävisivät ansiotöissä. Työn murroksesta ollaan yleisellä tasolla yksimielisiä, mutta sen mittakaavasta ja merkityksestä ei. Vaikka ilmiöstä on puhuttu jopa kymmenen vuotta, lainsäädäntö laahaa autuaasti perässä. Itsensä työllistävät ovat Alanko-Kahiluodon mukaan "ulkoringillä" väliinputoajina, eikä sosiaali- ja työttömyysturva toteudu heidän kohdallaan, kuten sen pitäisi. He eivät saa vuosilomaa, eikä heillä ole työterveyshuoltoa. Vaikka suurin osa työtä tekevistä ihmisistä on yhä vakituaisessa kokoaikaisessa työsuhteessa, itsensä työllistävien määrä kasvaa jatkuvasti. Alanko-Kahiluoto näki paradoksaalisuutta siinä, että usein paras työttömyysvakuutus on heillä, joilla on pienin riski joutua työttömäksi. Hän otti esiin myös osatyökykyisten aseman, sillä heillä ei välttämättä ole edellytyksiä tehdä töitä riittävän elannon ansaitsemiseksi pelkällä työnteolla, vaan sosiaaliturvan ja työansion yhdistämisen ongelma tulisi ratkaista, erityisesti heidän kohdallaan.

Alanko-Kahiluoto totesi, että tulevaisuudessa työn polarisaatio kasvaa, mikä taas johtaa tulo- ja hyvinvointierojen kasvuun. Hän näkee senkin uhkakuvana, että sosiaalinen liikkuvuus vähenee.

Silpputyö ei ole katoamassa ja nykyisessä systeemissä työn vastaanottamiseen liittyy ongelmia, kun vastaantulevaan tilaisuuteen ei enää välttämättä uskalleta tarttua. Monet näkevät perustulon ratkaisuna ongelmaan, mutta se ei yksinään riitä, sillä se ei ratkaise esimerkiksi eläketurvaan, vuosilomiin ja alustatalouteen liittyviä ongelmia. Alanko-Kahiluodon mukaan monet näkevät globalisaation jakavan ihmiset voittajiin ja häviäjiin. Hänen mukaansa tämä työn murros on otettava vakavasti ja ongelmiin on etsittävä ratkaisuja. Hän päätti puheenvuoron korostamalla oleellisena asiana olevan kysymyksen siitä, miten lisätään osallisuutta kestäväällä tavalla?

Työssäkäyvän köyhyys: Mitä ansiotyölle on tapahtumassa, kun sillä ei pärjää?

Yliopistonlehtori Mikko Jakonen Jyväskylän yliopistosta kertoi tuloksia vuonna 2015 toteutetusta kyselystään, jossa hän tutki ilmiötä.

Power pointit esityksestä saatavissa linkistä: <http://www.eapn.fi/seminaari-tyossakayvat-koyhat/>

Luennon sisältö

1. Työssäkäyvä köyhä: määritelmät ja laajuus
2. Työmarkkinoiden suuret linjat 1970-2010
3. Prekarisaatio muuttaa työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan suhdetta
4. Lopuksi: työssäkäyvät köyhät nyt ja tulevaisuudessa

Kokemusasiantuntijoiden paneelikeskustelu: Kokemuksia työssäkäyvien köyhyydestä

Puheenjohtaja Kylmälä johti keskustelua, johon osallistui kolme kokemusasiantuntijaa, joilla kaikilla oli omakohtaista kokemusta köyhyydestä. Aluksi keskustelijat kertoivat taustoistaan.

Keskustelijoiden esittely:

Lea työskenteli aiemmin isoille vientiyrityksille, jotka kuitenkin lopettivat toimintansa ensimmäisen laman aikaan. Hän päätyi työskentelemään myyjänä, mutta tämäkin vakituinen osa-aikatyö loppui, kun liike myytiin Ruotsiin. Nykyään Lea on ansiosidonnaisella ja työskentelee nollasopimuksella vuokratyöfirman kautta.

Niina Hämeestä on kokoaikaisessa vakituksessa työssä kiinteistöhuoltajana minimipalkalla, mutta hän on kahden lapsen yksinhuoltaja. Hän kertoi olevansa leipäjonon "vakioasukas" ja tehneensä kesätöitä kustantaakseen toisen lapsensa opiskelun.

Jouko kutsuu itseään "nälkätaiteilijaksi". Hän on 61-vuotias taiteen maisteri ja yksinyrittäjä. Hän kävi aiemmin vartijakurssin ja pääsi suoraan töihin. Hän teki pitkiä päiviä vastaanottokeskuksissa, mutta kun niitä lopetettiin, hän irtisanoutui ja onnekseen sai vuosilomansa rahana eikä vapaana. Nykyään hän tekee itse ja opettaa taidetta, mutta nämäkin työt vähenevät koko ajan. Hän totesi ikärasismien olevan yksi hänen ongelmistaan.

Ennakoimattomuus ja onnistuminen?

Puheenjohtaja Kylmälä kertoi kolmen viikon takaisesta valmistautumistilaisuudesta Helsingin työkanavalla. Siellä mukana ollut työpsykologi totesi työssäkäyvien köyhien suurimmiksi huolenaiheiksi sen, että heiltä puuttuu onnistumisia ja että heidän elämästään puuttuu ennakoitavuus. Kylmälä pyysi keskustelijoita kommentoimaan tätä tärkeää näkökulmaa.

Niina kertoi, ettei pysty suunnittelemaan tulevaisuutta, vaikka haluaisi. Asioita, kuten kenkien hankkimista, on mietittävä etukäteen. Hänellä ei ole varaa laittaa rahaa itseensä, sillä kaikki menee lapsiin, jotta he eivät syrjäydy äitinsä tavoin. Suurin pelko Niinalla olikin, että niin kuitenkin käy. Hän sanoi jaksavansa yhä taistella, mutta ensi vuosi huoletti häntä, sillä lapsilisä loppuu lapselta ja korvaava opintotuki ei ole yhtä suuri. Hän totesi joutuvansa ensi kesänäkin töihin ja kertoi, ettei hänellä ole muuta elämää, kuin työ ja että lapsi pärjää.

Lea totesi keskittyvänsä elämän hyviin asioihin. Hän kertoi tekevänsä vapaaehtoistöitä ja oppineensa selviytymään vähällä. Hänkään ei voi suunnitella mitään etukäteen, sillä hänen täytyy aina olla valmiina lähtemään töihin. Nollasopimuksella työskentelevällä kaupankassalla ei ole työyhteisöä ja työkavereita, eivätkä vakituisessa työssä olevat aina katso hyvällä vuokrafirman kautta tulevia ihmisiä. Lea tiivistä epävarmuuden, jatkuvasti valppaana olemisen ja uusiin paikkoihin menemisen olevan erittäin rankkaa. Harrastukset tuovat hänen elämäänsä tasapainoa ja iloa.

Puheenjohtaja Jouni Kylmälä totesi, että nykyinen etuusjärjestelmä on luotu aikana, jolloin sen taustalla olevat asiat olivat erilaisia kuin nykyään olisi tarve. Hän kysyi osallistujien kokemuksia sosiaaliturvajärjestelmästä.

Niina kertoi tehneensä ennen nykyistä työtään viisi vuotta pätkätöinä mitä tahansa sattui saamaan. Hän ei aluksi uskonut ansiosidonnaisen 300 euron rajaa, vaan teki töitä niin paljon kuin sai. Kun tämä ansioraja ylittyi, tulot loppuivat ja töihin meneminen käytännössä maksoi. Tästä rajasta hän käytti termiä "persnetto". Töistä joutuu siis käytännössä kieltäytymään, jos tämä raja ylittyy.

Lea kertoi, että pätkätöiden palkkatodistuksia joutuu toisinaan odottamaan pitkään, mikä aiheuttaa epävakautta tuloihin. Tämän vuoksi työn tekeminen sovitetulla päivärahalta on hankalaa.

Onko ratkaisua?

Puheenjohtaja Kylmälä tiivistä, että aiemminkin on ollut puhetta siitä, kuinka pätkätyöläisten tulovirta pätkee koko ajan. Parin vuoden takaisessa tilaisuudessa puhunut työministeri Lindström kertoi tällöin, että muutos tähän olisi helposti tehtävissä. **Kysymys kuuluu, miksei ansiosidonnaista makseta niin, että se tulisi tasaisena virtana. Maksuja voisi tasoittaa esimerkiksi kolmen kuukauden liukumalla.**

Tähän ehdotukseen yleisöstä kuitenkin kommentoitiin, että ongelmia syntyy siitäkin, jos on saanut töitä tänä aikana ja siksi joutuu maksaa suuria summia takaisin. Puhuja oli ollut mukana kokeilussa.

Jouko totesi, ettei hän hae mitään tukia, koska kokee sen liian hankalaksi. Toistaiseksi hän on pystynyt siihen. Jouko kertoi nostavansa ennenaikaista eläkettä kuukausittain, sillä hänen mielestään rahat kannattaa ottaa vielä eläessään.

Palkanmaksuaikataulut

Puheenjohtaja Kylmälä pohti, millaisia ongelmia kuukauden sykliin mallattu palkanmaksuväli aiheuttaa.

Lea kokee palkanmaksuaikataulujen olevan merkittävä ongelma. Hän kertoi, kuinka kaikki maksut viivästyvät, jos keikkoja tulee kuukauden 15. päivän jälkeen. Rahat on laskettava tarkkaan, eikä yllätyksiä saa tulla.

Esiin nousi kysymys siitä, voisiko palkanmaksuväli olla lyhempi, esimerkiksi viikko. Kylmälä pohti myös työsuhteiden moraalia ja sitä, pitäisikö niiden olla enemmän työnantajaa velvoittavia.

Jouko totesi, kuinka eettisiä sääntöjä on niin luonnonsuojelussa kuin monessa muussakin asiassa, mutta ihmistä ei suojella. Työntekijä on helppo vaihtaa.

Koeajat ja työsuojelu

Niina totesi pätkätyöläisten koeaikojen olevan suuri ongelma. Pätkätyöläinen tekee usein erilaisia töitä ja työnkuvan vaihtuessa alkaa aina uusi koeaika. Tällaisessa tilanteessa työntekijä on siis käytännössä jatkuvasti koeajalla, josta hänet on helppo irtisanoa. Niinan mukaan koeaikalaiset tekevät usein työn jopa paremmin kuin vakituiset työntekijät, koska heillä on jatkuva pelko potkuista. Koeaikalaisen on vaikea ottaa ongelmakohtia puheeksi, eikä Niina kokenut, että työntekijän terveydestä välitetään laisinkaan. Esimerkkeinä hän kertoi, kuinka jätteidenkäsittelylaitoksella riittämättömistä suojavälineistä huomauttaminen johti lopputiliin ja trukkikuskin liian kylmien työolosuhteiden puheeksi ottaminen toi potkut. Koeaikalaiselle ei tarvitse antaa selityksiä ja muille tahoille voi vain todeta koeaikalaisen olleen soveltumaton työhön. Niina totesi, että koeaikalainen ei ole ihminen.

Keskustelussa kiteytettiin, että koeaikoja ei saisi tällä tavoin ketjuttaa ja pätkätyöläisetkin tarvitsisivat työsuojelua.

Yksinyrittäjyys

Puheenjohtaja Jouni Kylmälä esitti yksinäisyrittäjänä toimivalle Joukolle kysymyksen siitä, onko fiksua kannustaa ihmisiä yrittäjyyteen. Jouko kertoi yrittäjän arjesta. Työtä tehdään päivittäin 8-16 tuntia ilman tuntien tuomaa lisäarvoa, sillä tuntipalkkaa ei ole. Ihmisen täytyy perustaa toiminimi, ja se katsotaan yritykseksi. Yksityisyrittäjä ei pääse mukaan tarjouskilpailuihin, sillä niiden ehdot on tehty isojen yritysten mukaan ja liikevaihdon pitäisi olla 500 000. Osuuskunnan jäsenenä tämä ilmeisesti onnistuisi, mikä on uutta.

Kylmälä erotteli terminologisesti yksinäisyrittäjän ja yksityisyrittäjän toisistaan ja vertasi yksinäisyrittäjää pienitulalliseen, pärjääminen otetaan omasta selkänahasta. Jouko nosti ongelmakohtana esiin vielä byrokratian, joka hänen mukaansa on laadittu isojen mukaan, mutta joka on kuitenkin kaikille sama yrityksen koosta riippumatta.

Perheelliset köyhät:

Seuraavaksi keskustelunaiheeksi Kylmälä johdatteli perheellisten köyhien olot. Hän kertoi, että viime aikoina uutisissakin on ollut esillä tapaus, jossa lapselle säästetyt varat ovat aiheuttaneet ongelmia tukien saamisessa. Hän pohdiskeli perhetilanteita ja lapsen asema.

Niina kertoi, ettei hän saa toimeentulotukea, vaan nostaa pelkät lapsilisät ja elatustuen. Hän totesi, että köyhä ei voi valita vaatteita tai ruokaa, vaan hänen on tyydyttävä siihen, mitä saa. Niina ja muut vaativat, että 300 euron rajaa nostetaan.

Puheenjohtaja Kylmälä otti vielä esiin diakonian kaltaiset avustukset köyhille ja kysyi, miksi ne ovat nykyään niin leimaavia. Niina kertoi, kuinka esimerkiksi kaupan harjoittelija ei välttämättä osaa toimintatapoja ja voi huutaa kaupassa muille työntekijöille kysymyksen siitä, "miten nää sossun paprut hoidetaan". Keskustelijat pohtivat, miksei tällaisten papereiden sijaan ole käytössä jotain prepaid-korttia avustuksille. Suurempi ongelma on toimeentulotuen maksusitoumukset, ei niinkään diakonian.

Huomiotalous

Vielä lopuksi puhuttiin huomiotaloudesta. Puheenjohtaja Kylmälä mietti, että jotain hätkähdyttävää tarvitaan, jotta köyhien asia huomioitaisiin paremmin. Hän pohdiskeli esim. kansallista kilpailua köyhien ikonin kehittämiseen. Jouni mietti autojen romutuspalkkion kaltaista "köyhyyden romutuspalkkiota", ja totesi vielä, että kaikki köyhät eivät voi maalaamalla ja kirjoittamalla tuoda asioitaan esiin.

Puheenjohtaja Kylmälä päätti keskustelun mainitsemalla uusklassisen talousteorian.

Työn ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen - miten etuusjärjestelmä vastaa tulevaisuuden työelämän haasteisiin

Power pointit luennosta löytyvät <http://www.eapn.fi/seminaari-tyossakayvat-koyhat/>

Kahvitaun jälkeen neuvotteleva virkamies Marjaana Maisonlahti Sosiaali- ja terveysministeriöstä otti esiin monia kysymyksiä liittyen tulevaisuuden etuusjärjestelmän kehittämiseen. Hän on ollut aiemmin töissä muun muassa Työttömyyskassassa.

Monet tulevaisuuden kysymykset ovat nimenomaan lähitulevaisuuden asioita, joita pitää pohtia nyt. Haasteita lainsäädännölle nähdään työelämän muutoksessa. Maisonlahden mukaan onkin tärkeää miettiä, mistä tarkalleen puhutaan, kun puhutaan työelämän muutoksesta. Osa on hyviä ja osa muodostaa uhkan. Tärkeää on ymmärtää, mistä puhutaan ja millä tavoin työelämä tulee särkymään.

Maisonlahti kertoi, että tyypillistä on etätyön lisääntyminen ja lähityötuntien väheneminen. Oleellinen muutos on myös työn polarisoituminen, kun työpaikat jakautuvat niihin, joissa on kovat osaamisvaatimukset ja palkka, ja niihin, joissa palkka on pieni. Välimuoto tullee siis poistumaan. Jatkossa on entistä tärkeämpää varautua oman osaamisen jatkuvaan kehittämiseen.

Maisonlahti totesi myös, että työsopimusehdot muuttuvat. Muutoksen alla ovat niin tunnit, koeaika, vuokratyö ja määritelmät työntekijäksi, palkansaajaksi tai yrittäjäksi. Maisonlahden mukaan käsite "yrittäjä" kattaa paljon monenlaisia ihmisiä, joten se on käsitteellinen haaste. Oleellista on, millä sopimuksella töissä.

Yrittäjäkäsite on tärkeä. Yrittäjiä sosiaaliturvajärjestelmässä ovat kaikki, muut paitsi selkeässä työsuhteessa palkkaa saavat henkilöt, itsensä työllistyjistä Rovio Entertainment Oyj:n. Kysymysmerkit tässä keskustelussa ovat tärkeitä, mikä on murros? Kiinnitä huomioita kysymyksiin, joita täytyy esittää juuri nyt. Me joudumme ennustamaan, emme tiedä.

Maisonlahti pohti sosiaaliturvajärjestelmän vastausta tähän valtavaan muutokseen. Hän vertasi aiemmin eri ammattikuntien olleen ennen samankaltaisesti töissä, oli ihminen lääkäri tai paperitehtaalla toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa. Nyt työskentelyn muoto kuitenkin on hajaantunut. Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on syyperusteinen, ja esim. työtön saa työttömyysetuutta ja palveluita, työkyvytön eläkettä jne. Tämä on selkeä, kun on yksi syy. Samalla ihmisellä voi olla tarve muihin etuihin mutta erilaiset kustannukset, laskut, maksut tekevät tilanteet monimutkaisemmiksi. Tällöin ulotteisuus laajenee. Tulevaisuudessa järjestelmästä voi tulla vielä moniulotteisempi.

Maisonlahti mainitsi, ettei edessä ole ensimmäinen kerta, kun työelämä muuttuu. Muutosta on ollut ennenkin ja myös järjestelmä on muuttunut sen mukana. Esim. 1940- ja 1990-luvulla järjestelmä on muuttunut monin tavoin työelämän muutosten mukana. Myös nyt

hallituksella on vireillä useita hankkeita työelämän muutokseen liittyen, joista puhuja mainitsi esimerkkinä perhevapaaudistuksen.

Sosiaaliturvajärjestelmän kehittämisessä on Maisonlahden mukaan otettava huomioon, että yhden asian muuttaminen muuttaa kaikkea muutakin eli kyseessä on muutosten ketjuja. Esimerkkinä hän mainitsi sovitellut päivärahat. Hänen mukaansa järjestelmä on antelias, koska antaa pitää 50 % tuloista tai nykyään suojaosan jälkeen (300 e) jälkeen vasta täysistä tuloista vähennetään 50% päivärahasta. Muihin etuuksiin ei ole kopioitu vastaavaa suojaosaa ja tämän lisäksi tulee verotus, joka sekin määritellään työttömyysturvalaissa.

Monet etuudet ovat tuloperusteisia, ja kysymykseksi nousee työn sirpaloituminen ja silppuuntuminen eri työnantajille. On muistettava, kun yhtä kohtaa sosiaaliturvassa muutetaan, niin se muuttaa toista kohtaa. Palkkatyön ja yrittäjyyden myötä on pohdittava, miten kokonaisuus muodostuu. Toisaalta on mietittävä sitä, jos tunteja tai palkkaa ei ole tarpeeksi eli molemmat ovat liian pieniä.

Maisonlahti toteaa, että mietittävä on myös järjestelmän rahoituspohjaa ja sen taloudellista kestävyyttä. Kannusteet ja kustannukset on soviteltava yhteen. Nyt on mietittävä, mikä on se tarve, johon sosiaaliturvalla vastataan. Onko se välitön vai tulevaisuuden tarve? Henkilökohtaisesti Maisonlahti oli sitä mieltä, että eri tavalla valitsemiseen ei pitäisi olla hallinnollisia esteitä. Tällä tarkoitetaan, että voisi olla palkansaaja ja yrittäjä, joko samaan aikaan tai vuorottelevasti. Edessä on suuri arvovalinta. Nykyään palvelut ovat olleet järjestelmän keskiössä.

Tulevaisuuden haasteena on tuntien vähäisyys. Nyt työn alla on tulorekisterihanke, joka helpottaisi keikkatyön vastaanottamista. Maisonlahti lopetti puheenvuoronsa toteamalla, että järjestelmän muutokset on tehtävä perusteellisesti, ettei nykyisiä ongelmia pahenneta tai jopa synnytetä aivan uusia ongelmia.

Kansaedustajien Keskustelu: Työssä käyvän köyhän pärjääminen

Keskusteluun osallistuivat kansanedustajat Outi Alanko-Kahiluoto (vihr), Katja Hänninen (vas), Elina Lepomäki (kok) ja Martti Talja (kesk). Puheenjohtaja Kylmälä kertoi keskustelun olevan "akvaarioväättely" eli tarkoituksena oli, että osallistujat väittelevät keskenään eivätkä niinkään puhu kauniita yleisölle. Puheenvuorot pyydettiin pitämään lyhyenä.

Työssäkäyvät köyhät:

Puheenvuoroilla oli tietty rajausta eli mkosautettiin.

Ensimmäiseksi puheenaiheeksi Jouni Kylmälä otti työssäkäyvät köyhät. Miksi heitä on? Mihin heitä tarvitaan? Onko heitä vahingossa tai ovatko he jonkin ilmiön tuote?

Outi Alanko-Kahiluoto sanoi, että työssäkäyviä köyhiä ei tarvita. Itsensä työllistävien lukumäärä on kasvussa. Työnantajalle on edullisempaa palkata joku tekemään määriteltä työ kuin palkata joku jatkuvaan työsuhteeseen. Tällaisilla työntekijöillä ei ole omaa neuvotteluvoimaa, joten he tulevat halvemmaksi. Hänellä ei ole neuvotteluvaraa ja työnantajalle tulee halvemmaksi, kun ei tarvitse maksaa sivukuluja.

Elina Lepomäki taas oli sitä mieltä, että kaikkia tarvitaan. Hänen oma tavoitteensa oli vähentää köyhyyttä. Hän totesi, että tilanteet ovat moninaisia. Jos köyhyys on ohimenevä olotila, se on ok. Jos se taas on pysyvä olotila, se ei ole ok.

Katja Hänninen kertoi työskennelleensä kaupan alalla osa-aikaisena 25 h viikossa ja on viiden lapsen äiti. Tämä siis ennen kansanedustajaksi tuloa, ja hän oli PAMin luottamusmies. Nyt on edelleen jäsen ja hallituksen jäsen PAMissa. Hän siis tietää omasta kokemuksestaan palvelualalta, sen millaisia tilanteita ihmisillä on. Hänen mukaansa nollatuntisopimuksilla olevat perheelliset eivät voi olla pääsääntö palvelualoilla. Työllä pitäisi tulla toimeen ja eläkettä pitäisi saada kerrytettyä. Hänninen näki perustulossa ratkaisun työssäkäyvien köyhien kysymykseen.

Martti Talja totesi, että työssäkäyviä köyhiä ei tarvita. Kilpailun myötä syntyy välttämättä luokkia. Hän näki koulutuksen ratkaisuna ongelmiin, sillä 40 % pelkän peruskoulun käyneistä oli työttömiä. Työ muuttuu, mutta koulutuksen myötä löytää työpaikkoja. Pitää kouluttautua jatkuvasti. Ei ole kassoja, on itsepalvelukassoja.

Syntykö luokkajako?

Puheenjohtaja Kylmälä heitti ilmaan kysymyksen siitä, aiheuttaako työn jakautuminen luokkajakoa ja onko se hyvä vai huono asia.

Martti Talja kertoi Sote-uudistuksesta ja yksityistämisestä. Yksityistäminen johtaa asiantuntijain kalliiseen ostamiseen. Ostetaan kalliilla järjestelmät, mutta palveluista maksetaan vähemmät (kilpailutus) ja ainakin yksityisellä hoitajat tulee töihin sillä mitä tarjotaan heille ammattilaisina tarjotaan. Oletus on, että palkkoja poljetaan 10 prosenttia. Hän mietti polaarisuutta, oikeudenmukaisuutta ja valinnanvapautta ja sitä, miten voidaan arvioida.

Kuka tuottaa julkisella rahalla miten paljon palveluita, kuka arvioi tämän?

Alanko-Kahiluoto otti esiin, kuinka tilaisuudessa aiemmin puhunut Mikko Jakonen mainitsi Euroopan politiikasta. Euroopassa on tehty sellaista politiikkaa, että työssä käyvien köyhien määrä väkisin kasvaa. Saksan malliin on usein viitattu, mutta siellä silpputyöt yms ovat lisänneet myös eläkeläisköyhyyttä. Kyse on minijob -ilmiöstä, joka on

lisännyt pienipalkkaisien köyhien määrää. Määrä on lisääntynyt todella paljon. Alanko-Kahiluoto kertoi asiantuntijoiden todenneen, että polarisaatio tulee kasvamaan, jos järjestelmää ei muuteta. Sosiaaliturvan puute on ongelma.

Lepomäen mielestä Suomea ei voi verrata Saksaan. Ensinnäkin maahanmuuttajiin ja heidän integroitumiseensa liittyvät asiat ovat erilaisia ja juuri minishopin kautta he ovat integroituneet yhteiskuntaan tätä kautta. Hänen mukaansa nämä ihmiset pääsevät toisessa tai kolmannessa sukupolvessa mukaan yhteiskuntaan. Tämä on Lepomäen mukaan toisin kuin Suomessa. Toiseksi vaihtoehtona ei ole työssäkäyvä hyväosainen vaan työtön köyhä. Hän mietti, onko ilmiö vain välivaihe ja totesi, että polarisaation voimistuminen on väistämätöntä.

Hännisestä polarisaatio ei ole hyvä asia ja tietynlaisella politiikalla sitä voidaan muuttaa. Tärkeää politiikkaa tässä tarvitaan. Se on meistä kiinni, mitä tarvitaan. Lainsäädännöllä voidaan vaikuttaa, esim. verotuksella. Hän totesi, että ihmisen työtä ei voida korvata robotilla.

Talja kertoi, että kaikilla on yhteinen huoli pärjäämisestä. Hän nosti esiin viennin ja työn. Digitalisaatio vie 5-10 % työpaikoista. Hän kysyi, mitä arvotetaan: tuloja nyt vai eläkettä. Viittaa Maisonlahden puheenvuoroon. Hän sanoi, että pitää kiinnittää huomiota suomalaisten rakennetyöttömien pärjäämiseen ja onko mahdollisuus maksaa eläkettä itselleen?

Alanko-Kahiluoto sanoi komppaavansa, ei inttävänsä vastaan (viittaa pj:n kommenttiin) mutta kysyi, kuka maksaa köyhyyslaskun? Köyhyysongelma lisääntyy, jos väliinputaajista ei huolehdi. Hänen mukaansa verotuksella ja lainsäädännöllä voidaan huolehtia siitä, että köyhyysilmiö ei kasva. Outi kommentoi vielä Elinalle, että politiikan tehtävä on muuttaa "väistämätöntä", ja hänen mielestään polarisaatio ei ole väistämätön, ja hän ilahtui, kun Martti otti tämän esille.

Hänninen totesi, että poliittisiin kysymyksiin on erilaisia näkemyksiä. Työttömien syyllistäminen, kyykytys ja pomputus ovat ongelmia. Byrokraattinen järjestelmä ei kannusta ottamaan työtä. Hänninen kysyi, miksi rahaliikenne on niin hidasta ja miksi on monia tukijärjestelmiä. Ansiosidonnaista on heikennetty lainsäätäjän toimesta, tuossa Isossa salissa (=Eduskunta). Miksi maksatus on hidasta, kuten täällä tuli esille. Kuitenkin järjestelmät ovat olemassa ja digitalisaatio.

Lepomäki vastasi Alanko-Kahiluodolle, ettei ole fatalisti. Hänen mukaansa työelämän muutos ja teknologia ovat väistämättömiä. Hänniselle hän puolestaan vastasi, että tuloerojen kaventaminen ei ole ratkaisu, vaan pitää luoda kaikkien elintason nosto. Mitä tehdään sopimusjärjestelmälle? Se on Lepomäen mukaan politikkojen käsissä. Köyhyys ja näköalattomuus ovat yhdistettynä ongelma. Hän sanoo, että jaksolla 2008 -2015 tuloerot laskivat ja suhteellinen köyhyys laski ja se johtui siitä, että talouskasvu oli äärimmäisen

heikkoa ja kaikkien tulot laskivat ja elintaso laski. Nyt hän näkee vaihtoehtona kaikkien tulotason noston.

Alanko-Kahiluoto totesi, että tuloerojen pienentyminen ei tarkoita kaikkien tulojen laskua vaan pienituloisten tukemista. Hän viittasi tutkimuksiin, joissa on todettu tuloerojen johtavan myös terveys- ja hyvinvointieroihin. Se tulee siis kalliiksi. Eroja tuli siis kavennuksena, koska osinkotuloja maksettiin vähemmän, mutta myös perusturvaa nostettiin eri tavoin.

Hänninen kertoi puolison tulojen vaikutuksesta työmarkkinatukeen. Se oli periaatteellinen päätös eli hyvä politiikka sixbagiltä. Hän sanoi nykyisten veronkevennysten kohdistuvan rikkaille ja kutsui tätä tietoiseksi tuloerojen kasvatukseksi. Hän viittasi viime vaalikauteen, jolloin tuloerot pienenivät. Nyt taas tuloeroja lisätään. Leikkaukset osuu samoille.

Talja totesi, että olennaisinta on, että töitä on löytynyt. Sosiaaliturvauudistuksen tarpeeseen liittyen hän mainitsi, että nykyinen systeemi on monimutkainen. Nyt mietitään tulorekisteriä ja omasta puolestaan hän totesi kannattavasta perustulosta. Köyhille kasaantuvia leikkauksia pitää miettiä ja konkreettiset keinot ovat tarpeen.

Lappuäänestys

Seuraavaksi puheenjohtaja Kylmälä pyysi yleisöä ilmaisemaan mielipiteensä siitä, pitäisikö soviteltuun päivärahaan saada ennakoitavuutta. Hän pyysi myös kansanedustajia kertomaan, kannattavatko he ennakoitavuutta. (Ei laskettu tulosta)

Sovitellun päivärahan ennakoitavuus ja muiden kustannuksen huomioiminen

Lepomäki totesi totta kai kannattavansa. Hän sanoi tavoitteen olevan, ettei hallinnolla ei tätä estetä. Lepomäki totesi, että itse tarkoitus ei ole tuloerojen kaventaminen vaan se, että huono-osaiset saavat enemmän. Huolissaan hän oli siitä, että kaikki köyhtyvät, jos tehdään väärää politiikkaa. Rikkaimmat muuttaa pois Suomesta.

Alanko-Kahiluoto kertoi arvioista tuloerojen kaventamiseen ja selvityksien mukaan soviteltu päiväraha kehitti ongelmia. Pitäisikö soviteltua päivärahaa kehittää vai kehittää joku muu järjestelmä? Perusturvaan voisi saada minimietuudet, mutta se ei olisi ideaali. Suojaosuudet pitäisi hänestä saada myös asumistukeen. Hänen mukaansa suojaosuudet ovat lisänneet osa-aikatyön määrää. Alanko-Kahiluoto totesi, että pitää miettiä, voidaanko suojaosuutta kasvattaa. Kolmikannasta tätä on kuitenkin vaikea saada läpi, sillä PAM ja JHL eivät kannata suojaosuuden kasvattamista, koska se olisi silloin jo lähellä pienimpiä palkkoja. Siis, jos asumistuessa ja sovitellussa ansiosinmaisessa olisikin molemmissa suojaosa 500 euroa?

Hänninen kertoi, ettei 25 h -sopimuksella työtä tekevä myyjä ole edes oikeutettu soviteltuun päivärahaan. Hänestä pitää olla muita keinoja. Suojaosuudet kannustavat töihin. On ihmisiä, joille pikavipit ovat pakkona. Hänninen hämmästeli vielä KiKyn

mukanaan tuomaa 6 min työajan pidennystä. Työttömiä on kuitenkin. Se ei hänen mukaansa auta työttömyyteen. Kannattaa kuitenkin 500 e suojaosaa ja ulosoton suojaosaa 900 e.

Työaika kuuteen tuntiin

Puheenjohtaja Kylmälä totesi työtuntien vähenevän ja kysyi kansanedustajilta näkemystä siihen, mitä mieltä he ovat kuuden tunnin työpäivästä. Näin jaettaisiin jäljellä oleva työ useammille.

Talja mietti työaikalain ja kokopäivätyön kannalta, miten esimerkiksi palkkaus menisi kuuden tunnin työpäivän tapauksessa. Työn tuottavuutta on mietittävä. Avoimia työpaikkoja on, mutta työn vastaanottamiseen on erilaisia esteitä. Taljan mukaan tulorekisteri mahdollistaisi sen paremmin. Miten tämä ratkaistaan palkassa? Miten se vaikuttaa työn tuottavuuteen. Avoimet työpaikat lisäänty.

Hänninen kertoi Vasemmistoliiton ajavan 10 euron minimipalkkaa ja 6 tunnin työpäivän kokeilua. Hänen mielestään kuuden tunnin työpäivä olisi tuottavampi ja työt jaettaisiin näin tasaisemmin.

Puheenjohtaja antoi puheenvuoron yleisölle ja pyysi heitä esittämään kysymyksiä kansanedustajille. Yleisöstä Tuula kommentoi tulevaa tulorekisteriä. Hän sanoi työttömyyskassan tarvitsevan tarkan tiedon kaikista työnantajista ja näki, että tulorekisterissä on tässä kohtaa ongelmia. Yleisöstä Anu kiinnitti huomiota työtunteihin ja palkkatyön ulkopuolella olevaan työhön. Kannattaa työajan lyhennystä Hän totesi nykyään sanottavan "työ on parasta sosiaaliturvaa" ja mietti, pidetäänkö tästä ideaalista kiinni.

Lepomäki näki ratkaisuna perustilin, jonka myötä ihmisille tulisi hänen mukaansa lisää päätäntävaltaa. Ihmiset voisivat tehdä monia asioita samaan aikaan. Perustiliän kaltaista perustuloa. Päätäntävalta ihmiselle itselleen.

Talja vastasi tulorekisteriin liittyvään kysymykseen ja kertoi, että jokainen työnantaja on velvollinen ilmoittamaan heille tehdyt työt, joten kysyvän kuvaamia ongelmia ei olisi. Järjestelmä on siis sidottava tehtyyn työhön. Hän mainitsi myös vakuutusmaksut. Sosiaaliturva sidottava työhön.

Alanko-Kahiluoto viittasi aiempaan tutkijan puheenvuoroon, jossa Jakonen kertoi enemmistön olevan yhä palkkatöissä, mutta mikroyrittäjien määrän olevan samaan aikaan kasvussa. Uusia ratkaisua löydettävä. Hän mietti alustataloutta ja sanoi, että on mietittävä, mistä sosiaaliturva saadaan heille. Pohti myös hokemaa lyhyesti. Uubertyyppisyys kasvaa, eli toimeentuloa haalitaan ja kukaan ei maksaa sosiaaliturvaa puolesta. Köyhät eläkeläiset lisäänty.

Hänninen sanoi työelämän muuttuneen ja muutoksen takana hän näki markkina-ajattelun, jossa työntekijä on nappula. Työn kuormittavuus on lisääntynyt. Hännisen mielestä perustulo on ratkaisu ongelmaan.

Yleisöstä esitettiin vielä kysymys liittyen tarveharkinnan poistamiseen. Kysyjä pohti mitä riskejä siihen liittyy, jos työvoimaa voi saada halvalla ulkomailla.

Talja kertoi, että kausityöläiset saavat olla töissä vain maksimissaan 9 kuukautta ja totesi, että Suomessa maksetaan Suomen palkat. Alustatalouteen liittyen hän mainitsi, että freelancer voi ottaa vakuutuksen, jolla turvaa esimerkiksi eläkkeensä kertymisen.

Hänninen nosti esiin alipalkkauksen mahdollisuuden ja totesi, että valvontaan liittyvät riskit on otettava vakavissaan. Hän kertoi lakialoitteesta, jolla kriminalisoitaisiin alipalkkaus.

Yleisöstä Jaana kertoi projektien STEA-palkkauksen (järjestöt, jotka saa STEAn tukea) olevan pienempää kuin mitä normaalisti palkkana saman työn parissa saisi. Puheenjohtaja Kylmälä totesi, että kyseessä on asia, joka vaikuttaa moneen ja johon vaikuttaa moni. Ajan käydessä vähiin keskustelu lopetettiin ja puheenjohtaja Kylmälä antoi viimeisen puheenvuoron eduskunnan köyhyysryhmän jäsenelle Sari Essayahille.

Päätössanat

Kansanedustaja Sari Essayah (kd) tiivistä päivän ajatuksia. Työn muutokseen liittyviä asioita on monia: digitalisaatio, alustatalous, jakamistalous, työn katoaminen jne. Poliitikkojen tehtävänä on sovittaa yhteen työ ja sosiaaliturva. Tärkeä kysymys on myös se, miten sosiaali- ja eläketurva jatkossa rakennetaan. Tämä on yhteinen Pohjoismaiden hyvinvointivaltioiden haaste. Mietittävä on sitä, miten turvataan muun muassa toimiva koulutus ja terveydenhuolto. Tulorekisterin tulee olla aidosti reaaliaikainen. Byrokratia- ja kannustusloukkuja tulee poistaa.

Essayah totesi olevansa luottavainen, sillä työn muutokseen on herätty. Työssäkäyvien köyhien asia koskee koko yhteiskuntaa, joten kaikkien tulisi olla siitä kiinnostuneita. Hän mainitsi pari tulevaa köyhyysliittävää tilaisuutta. Loppuun Essayah summasi, että yhteiskunta on nyt ison murroksen äärellä.

Jatkoa tarjolla aiheesta:

Työssäkäyvän köyhyys

Aika: 20.11. klo 13-15

Paikka: Helsingin Työkanava HeTy ry, Katajanokanlaituri 4, 2 krs, Helsinki.

TYÖSSÄKÄYVÄN KÖYHYYS (In-Work Poverty). EAPN-Fin:in (Euroopan köyhyiden vastainen verkosto) kansalaistoimintaryhmän ja HeTy:n tilaisuus, jossa esillä Kansalaisinfossa 24.10. pidetyn seminaarin anti sekä köyhyyttä kokeneiden (PeP, People experiencing Poverty) delegaation matkatuliaisista Brysselin yleiseurooppalaisesta PeP-tapahtumasta 9.-10.11..

Muistion laati Tuula Paasivirta Kuka kuuntelee köyhää? -verkostosta